

Demano permís al pare

Demano permís al pare i m'envolto d'objectes estimats per poder parlar de la persona que, com cap altra, ha influït la meua vida.

El pare va morir fa 45 anys, però ha quedat entre nosaltres un diàleg obert construït sense paraules, un diàleg d'actituds enfront de la vida, un model a seguir en situacions quotidianes i en situacions excepcionals.

Parlarem del pintor, dibuixant, gravador, ceramista, ebenista i tants altres oficis que va exercir, envoltats en aquesta sala, d'algunes de les seves obres que ens ajudaran a endinsar-nos en la seva prolífica personalitat.

Per conèixer el pare començaré amb una anècdota que em sembla representativa de la seva manera de ser. Era un estiu, -època que sempre passàvem aquí a Alcover, poble natal tant del pare com de la mare-, quan al pare se li va ocórrer llogar un ruquet per anar d'excursió a la serra de Prades tota la família. A una de les sàrries hi van col·locar una petita cadireta de boga on m'hi van asseure a mi. Tenia tres anys. La Marta muntava el ruquet portant les regnes, segura i decidida com sempre. A l'altra sàrria hi van col·locar les cassoles i el menjar, i el pare i la mare anaven a peu.

El camí fins al Remei va ser una festa. Tot anava la mar de bé fins, vet aquí, que el camí travessava un riu, un petit rierol de misèria, però el ruc es va negar a passar. Li feia por l'aigua. El pare va tibar les regnes amb energia, el va empènyer per darrere tot obligant-lo a passar, li va estirar la cua com diuen que es fa amb els porcs, va tornar a intentar de convèncer-lo amb bones paraules, però el ruc com si res i, amb aquestes, que el pare s'allunya i torna amb la flor tendra d'una canya que hi havia per allà a la

vora, li ensenya al burret, li deixa tastar, però poc a poc li enretira, i ell, pendent del menjar que se li escapava, ni se n'adona que fa el que no volia fer: travessar el riu. Contents d'haver-ne sortit victoriosos varem continuar l'ascens cap a Farena on anàvem a veure a mossèn Ramon Muntanyola, gran amic de la família.

Doncs, aquesta curiosa manera de viatjar, aviat es va transformar, afegint-hi només una estrella d'orient, en un christmas gravat al boix, que es va vendre a moltes botigues de Barcelona com a felicitació de Nadal.

El pare teixia l'art i la vida. El pare, estimava.

En moltes de les seves obres murals hi sortim nosaltres i els nostres cosins fent d'àngels, i, encara que no en fóssim gaire d'angelets, ell hi aportava el toc místic.

En aquell moment no érem conscients del que això representava, però mirat amb perspectiva, veig el valor que tenia. Ens feia participar de la seva obra deixant constància de la nostra existència i a més l'elevava espiritualment. Això comporta una actitud amorosa molt gran envers l'art i la família.

Abans l'amor no es manifestava com ara. Ara abracem i petonegem les persones que estimem amb molta facilitat. Manifestem el que sentim per elles d'una manera molt més fluïda, els ho diem molt sovint, però abans era amb els actes més que amb les paraules com l'amor es deixava entendre. Hi havia, fins i tot, un pudor que impedia expressar-lo.

La Marta, la primera filla que van tenir, el tenia enamorat. La dibuixava molt sovint al cabasset, o en braços de la mare. Quan sortien a passejar li agradava dur ell el cotxet, cosa impensable en aquella època en què aquest fet tan natural era vist en un home gairebé com una indecència. Recordem que el pare ens explicava que a Valls el seu germà li ho tenia prohibit perquè li feia passar veritable vergonya.

El pare era fill de pagès, el seu pare d'Alcover i la mare de la Masó. Pagesos amb poca terra i una grandiosa capacitat d'estalvi. Eren tres germans. Ell, el més petit, es va dedicar a aprendre l'ofici d'ebenista a ca Lloberes, al costat de la rectoria. El rector va veure en ell un interès per la cultura i una capacitat d'aprenentatge poc corrent en nois de la seva edat i va convèncer els seus pares per dur-lo al seminari de Tarragona. No va ser allò el que li va interessar, però el germen de la cultura clàssica que sempre el va nodrir, sí que va tenir els seus orígens en aquella institució.

Entretant el seu germà gran, que havia fet la carrera de farmàcia, el va animar per anar a Barcelona a estudiar art, ja que es veia molt clarament la seva destresa artística. Als dinou anys va començar els estudis a l'Escola de Belles Arts, Llotja, mentre treballava com a ebenista per pagar-se la despesa. Llotja era la més antiga de les escoles de Disseny d'Espanya, fundada el 1775. A començaments del segle XX l'Escola va passar a ser Escola d'Arts i Oficis Artístics i Belles Arts. Allí va ser deixeble dels pintors Francesc Labarta, Ramon Calsina, Lluís Muntaner i Antoni Vila Arrufat, aconseguint un gran domini tant del dibuix com de la pintura. Va merèixer entre altres premis, la medalla d'or del dibuix en moviment, que consisteix a reproduir a mida real un dibuix del model en moviment constant. Requereix molt coneixement de l'anatomia humana, una gran memòria visual per retenir un sol instant de la seva trajectòria i molta expertesa en el domini del clar-fosc per mostrar el volum i la dinàmica del moviment. Aquí mateix podeu veure en les reproduccions d'algunes de les seves obres, la qualitat que aconsegueix en el dibuix de la figura humana.

Amb un grup de companys i amics sortien cada diumenge a pintar pels volts de Barcelona. Plantaven el cavallet i es passaven el matí fent paisatge. És entenedridor saber que, arribant a casa, reproduïa en petit el quadre que

havia pintat perquè, la Glòria, de qui estava profundament enamorat, pogués saber què havia fet aquell dia. Tenim a casa emmarcades aquestes mostres d'amor que enviava cap a Alcover a la que seria la nostra mare, la Glòria. La mare era la filla de la Marta Domingo. De la seva botiga de roba en deien a ca la "Dominga". Era veïna de la Maria Didanes dels quatre cantons.

Després de casar-se van anar a viure a un pis de Barcelona al carrer Pare Claret. Però en una de les sortides per anar a pintar, el pare va veure, al carrer Campoamor, el carrer més bonic d'Horta, una torre de lloguer amb un jardinet davant i un altre darrere. Allí varem néixer nosaltres i aquell va ser el lloc privilegiat on va discórrer la nostra infantesa i la nostra joventut.

El pare tenia el taller a casa. Sabia fer de tot, ho arreglava tot. La seva disponibilitat era total, deixava el que feia i estava per tu sempre que li ho demanaves.

Sabia portar la màgia de la imaginació a punts tan creïbles que el tíó mossegava realment les galetes o els grills de mandarina que li deixàvem a la boca i això ens deixava bocabadats. Gràcies a ell sentíem com els Reis trepitjaven les pedretes del jardí per arribar fins a la gran finestra on deixarien els regals. I eren tan reals aquelles petjades, que ens feien arraulir dins del llit esperant que es fes de dia i poguéssim veure aquells regals llargament desitjats durant un any sencer. Era ell qui ens feia la cuineta de fusta ben pintada o la botigueta on aniríem a comprar amb les amigues que venien a casa a jugar cada estiu quan érem a Alcover.

Què feia el pare? Treballava incansablement. Mai estava ociós. Havia de tirar una família endavant amb el que treia de l'art en una època de post guerra en què gairebé l'únic art que es venia era el religiós.

I el pare n'era de religió, amb un sentit moral i ètic que impregnava tota la seva vida. Artísticament es traduïa en la fina línia amb què dibuixava i en l'actitud profunda i esperançada de tots els seus personatges.

Admirava l'art en totes les seves facetes. Tenia una predilecció per l'art del Renaixement, especialment del trescento i el quattrocento. Va fer un parell de viatges a Itàlia dels quals va arribar profundament commocionat. Es va subscriure a una revista italiana d'art, *Época*, que rebia mensualment i que l'acompanyava sempre que feia nous esbossos.

Estimava i ens va fer estimar la pintura, l'escultura, l'art primitiu, els clàssics, els impressionistes, els simbolistes... Defensava Picasso, els cubistes i l'art de vanguardia de la seva època amb total decisió, però ell va seguir fidel a un art figuratiu on trobava la seva manera d'expressar i de sentir que arribava a la gent a la qual anava destinada la seva obra, especialment en la pintura mural.

Va decorar prop de quaranta esglésies, majoritàriament del camp de Tarragona. La pintura mural va dirigida als fidels. És una forma d'explicar els textos sagrats i les escenes bíbliques per donar a conèixer els fonaments en què s'apuntala la religió.

La tècnica preferida era la del fresc, però també ho feia amb altres procediments, l'encàustica, la cola, l'oli, etc. Depenia especialment del suport.

El fresc, tal com diu la paraula, es pinta mentre el material que fa de suport (la calç i la sorra) és fresc, o sigui, cal que cada dia es prepari només el tros que es creu convenient pintar. Un cop seca la preparació, al cap d'unes hores, ja no es pot pintar més perquè ja no es produiria la reacció química que fixa per sempre el pigment a la paret. Al dia següent fent coincidir

perfectament el dibuix i el color, s'ha de continuar tenint en compte, no només la part executada, sinó tot el conjunt que es pretén pintar aquell dia concret. Com que els murals són de grans dimensions, dos-cents, tres-cents metres quadrats, cal tenir molt clara la composició general i la il·luminació del conjunt ja que el que queda pintat hi queda per sempre, ja no es podrà retocar més. Cal tenir un projecte molt definit i una visió de gran amplitud que pugui anar construint, dia a dia, el que serà el conjunt sencer. Això requereix un gran sentit de la composició que el pare dominava amb gran expertesa, des dels petits gravats al boix, de pocs centímetres quadrats, fins als altars majors de les parròquies.

A partir del projecte (dibuix i color), cal passar a la realització del “cartró” que és el dibuix fet a la mida convenient amb l'estudi de tots els detalls. Ell els feia sempre al carbó. Aquest dibuix calia calcar-lo sobre el preparat fresc. Es pot fer resseguint el dibuix amb foradets i estargir-lo amb una munyeca amb pols de color deixant passar a la paret el dibuix del cartró. Ell no ho feia així. Utilitzava el mànec del pinzell per fer pressió sobre el preparat fresc i deixava el cartró intacte.

El fresc es treballa només amb pigment i aigua, sense cap tipus d'aglutinant. És la reacció química que es produeix amb la calç i la sorra convertint-se en carbonat càlcic, dur com una pedra que pot durar segles. Només té un gran enemic: la humitat. La humitat vulnera el suport i en caure, s'enduu la pintura. Cal aïllar molt bé les obres pictòriques del contacte amb l'aigua sigui per goteres, filtracions o per simple capil·laritat que puja des de terra.

Al vestíbul de l'Ajuntament d'Alcover hi ha una pintura del pare que és una al·legoria al poble. Cap als anys 80 va suportar humitats produïdes per

les goteres del pis superior fins que va quedar en un estat lamentable que incitava a prescindir-ne. Sort que algú ens va avisar i vam poder posar-hi remei. Respectant la pintura original vam fer construir en fusta una lluneta amb les dimensions exactes. Aquesta lluneta va ser dividida en tres parts per poder ser manejable. Varem calcar el dibuix en paper vegetal i, com que teníem la fotografia en color de l'original, el meu marit, l'Andreu Martró, pintor, i jo, vam poder pintar de nou, sobre fusta, al menjador de casa nostra a Barcelona, l'obra del pare. Es va traslladar aquí i la vam fer col·locar a una distància del fons d'uns deu centímetres, per respectar la pintura inicial i vam deixar constància signada a l'esquerra de l'obra, que allò era una reproducció de l'original d'Anton Català Gomis. La seva obra està darrere del que es veu.

Per dominar els grans espais als que s'enfrontava, recordo el pare pujant i baixant de la bastida sovint per comprovar des de baix l'efecte del conjunt i copsar la distorsió que es produeix amb la perspectiva, ja que la distància empetiteix la imatge. Dimensions, composició general, coloració, il·luminació... Poder portar el control del conjunt sumant petites parts, és d'una gran complexitat i requereix molta experiència.

Miquel Àngel va realitzar el David, una de les escultures més conegudes i admirades del món. Tot i això sorprenen aquelles mans tan enormes, especialment la que està tocant la cuixa. A què és deguda aquesta desproporció? Doncs a què la ubicació original de l'estàtua havia de ser sobre un dels contraforts de la Catedral de Florència, de manera que les proporcions de l'escultura haurien d'aparèixer de forma correcta a certa distància, mentre que ara està col·locada sobre un simple pedestal que no exigeix aquesta desproporció.

El pare era l'artífex de tot el que fèiem. Mentre dormíem al cabasset, quan érem petites, ens dibuixava amb línies delicades i expressives captant la bellesa de l'abandó de l'infant quan se sent estimat.

Vam anar creixent i era el pare qui ens explicava contes el diumenge a la tarda assegudes al seu costat en una gran butaca del menjador. Els petits contes per a nois petits, era el llibre que preferíem perquè les il·lustracions eren delicioses i el pare feia les veuetes o veuarres dels personatges que ja sabíem de memòria però que, com en un ritual, escoltàvem admirades.

Ell ens va fer conèixer la muntanya. A peu podíem sortir de casa i arribar a Collserola: el fortí, la font de Sant Joan, Sant Medir, can Borrell, la font Grogà... En aquest indret el pare va plantar en mi l'amor a Catalunya. En un espai envoltat d'arbres superbs, raja una fonteta amb un petit rajolí groc. És encara ara un lloc màgic on hi arriba molt poca gent. Estàvem sols en aquella profunditat verda quan es va posar a cantar l'emigrant. Tremolava jo i els arbres, i ell, profundament commogut va deixar en aquell lloc un testimoni de pertinença a un país que teníem prohibit i que s'hi ha quedat per sempre.

Ell ens duia al Palau de la Música els diumenges al matí quan hi havia concert. La iniciació a la música clàssica la vaig fer des de molt petita comptant roses i veient cavalls avalotats en aquell palau que és com un privilegiat jardí arquitectònic.

Vaig anar a l'escola a cinc anys quan ja sabia llegir i escriure. Me n'havia ensenyat ell. En una llibreteta taronja resseguia tan delicadament com podia les m que ell m'hi havia posat com a model. Recordo com abans de començar em feia punta al llapis. Només això era una filigrana: amb un enformador ben afilat, amb precisió gairebé mil·limètrica, anava fent sortir

cargolins de fusta fins a deixar una finíssima punta per començar a escriure. Les coses, ben fetes, ajuden.

La introducció a la literatura la varem fer amb Folch i Torres, escriptor per a infants i adolescents. El pare havia relligat les novel·les que sortien per entregues al Patufet, construint-ne volums. Les cobertes les havia fet amb cartró folrat amb una tela rosa i el llom blau gris. A la coberta sota el títol, hi havia pintat un motiu al·legòric diferent en cada llibre. En Bolavà detectiu, En Pere Fi, Les extraordinàries aventures d'en Massagran, les Històries viscudes... Era un regal que havia fet a la mare i que la Marta devorava golosament impregnant-nos a nosaltres també del gust per llegir. Més tard el pare ja ens va facilitar autors com Tolstoi, Manzoni, Russinyol, Sagarra, Maragall... Recollint garrofes al Camí de Valls, ens explicava contes. Recordo el príncep feliç d'Òscar Wilde o el conte de Nadal de Dickens. Aquell vell avar, el Sr. Scrooge que odiava els nens i tot el que podia produir felicitat, em va quedar gravat per sempre.

Ens transmetia l'amor a la terra, especialment la d'aquí. Li agradaven tots els paisatges, però comparant els d'Olot, suaus i emboirats pintats per infinitat d'artistes amb els de Prades, deia: Aquests són més mascles. Era la llum més potent que definia netament el contorn, el dibuix contundent, la vibració penetrant. El cel del setembre era màgic en aquestes terres. Un dia, venint des de Valls a la posta de sol em va comentar: als artistes ens commouen molt més les coses, tant les bones com les dolentes, però no canviaria aquesta sensibilitat per res.

I aquesta sensibilitat és la que em va portar a matricular-me a Llotja i a fer la carrera. Allí vaig conèixer l'Andreu, el meu marit, persona extraordinària, artista profund i original, amb una obra inconfusible. Es van

anar coneixent i estimant mentre fabricaven conjuntament els mobles per al nostre piset. L'Andreu i el pare tenien moltes qualitats en comú. M'hauria encantat que haguessin pogut compartir més temps de vida i que el pare hagués conegut la gran trajectòria pictòrica que va fer l'Andreu, però ens va deixar en poques hores. Un fulminant atac d'arteriosclerosi el va deixar viure només unes poques hores, de la tarda a la nit. Va morir a 58 anys, molt jove, però tantes vegades que hi he pensat, he valorat que si hagués pogut decidir-ho ell, hauria desitjat una mort ràpida, sense donar ni feina ni preocupació a ningú. Ell estava permanentment disposat a ajudar els altres, però li hauria costat molt acceptar-ne la dependència.

La meua vida ha estat envoltada de persones admirables, però el pare i l'Andreu són els que més he admirat.

Mireia Català. Octubre 2015